

Резюмета на научните публикации

на гл. ас. д-р Теодор Гергов

представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 3.2. Психология (Педагогическа и възрастова психология (Психология на развитието на възрастните)), обявен в Държавен вестник, бр. 22 от 18.03.2022 г.

Подбраните за участие в конкурса за „доцент“ научни публикации отразяват основните акценти в изследователската ми работа. Представям 21 научни публикации: 2 самостоятелни монографии, 1 студия, 17 статии и 1 колективен наръчник за студенти.

Summary of scientific publications

of Chief Assistant Teodor Gergov, PhD

submitted for participation at the academic procedure for the "Associate Professor" position, professional field 3.2 Psychology (Pedagogical and Developmental psychology (Psychology of adult development)), published in the State Gazette, issue 22 of 18.03.2022

The scientific publications selected for participation in the competition for "Associate Professor" reflect the main accents in my research work. I present 21 scientific publications: 2 individual monographs, 1 study, 17 articles and 1 co-authored handbook for students.

Монография (хабилитационен труд)

1. Гергов, Т. (2022). Жизнеустойчивост и самооценка през зрелостта, УИ „Неофит Рилски“, Благоевград, ISBN 978-954-00-0301-6.

Резюме: Социалната ситуация на развитие на обществото, през последните години се характеризира със значителна динамика и силно изразени флуктуации. Характерни са социокултурни, икономически и политически трансформации. Съвременната психология е призвана да осветли механизмите на устойчивото развитие и функциониране на личността, на способността за преодоляване на трудностите и оцеляването в условията на динамично променящи се макро и микросоциални фактори. Това предполага необходимостта от анализ на личностните проявления, които са в състояние да обезпечат противодействие и минимизиране на ефекта от негативните средови обстоятелства. Едно такова проявление е именно жизнестойчивостта.

В монографията се представят водещи идеи относно смисъла и съдържанието на понятието „жизнеустойчивост“. Прави се кратка ретроспекция на неговото появяване и утвърждаване. От позицията на съвременните психологични достижения се разглеждат компонентите на жизнеустойчивостта, нейните проявления и потенциал за осигуряване на оптимално уравнивяване на личността със средата. Актуалността на проблематиката е в унисон с повишените изисквания и очаквания към съвременния човек – изисквания, относно неговата конкурентност и успешност, относно способността му за интеграция в социокултурното пространство, мотивацията за постигане на планираното, ориентацията към трудова изява, устойчивостта на стрес, потребността от себеактуализация, просоциална насоченост и др.

Изучаването на жизнеустойчивостта, като интегративен личностен ресурс е важно и от гледна точка на това, че светът става все по-променлив и тази тенденция ще се задълбочава. Липсата на предвидимост, непоследователността, несигурността се превръщат в норма. Способен ли е човекът да се справи с всичко това? Отговорът е „да“, но само за тези, които успеят да се адаптират, да вземат ефективни решения и да изградят собствен репертоар за неутрализиране на стресорите и трудните житейски обстоятелства.

Самооценката е другият психичен феномен фокусиращ изследователския интерес на този труд. Това е обяснимо с оглед значимостта на адекватната самооценка за психичното и социално функциониране на личността. Тя е допустимо съотносима с жизнеустойчивостта, и успешността на жизненото дело, тъй като едва ли е възможно реализирането на жизнения потенциал при наличието на неадекватен прочит на самия себе си. Нещо повече, тя е в пряка релация с целеполагането, психичното благополучие, общуването, мотивацията, ценностната система и други жизнеопределящи параметри. Самооценката е резултат от себепроверка в различни по сложност и съдържание ситуации, които позволяват на човека да формира относително устойчива представа за себе си.

Тази себепроверка е вероятно най-сериозна и многолика през епохата на зрелостта. Това е периодът, през който личността въплъщава солидно разнообразие от ролеви идентичности. Годиците на зрелостта са изпълнени с динамика, ангажменти, цели и усилия за постигане на задачите на развитието, вменени от обществото, а също и на личните приоритети. Зрелостта е и време на разцвет на социалните интеракции и участието в различни формални и неформални структури, но и време, за което са типични психични кризи. Част от тях са възрастово обусловени, други имат ситуационен характер. Всичко това комплицира социалната ситуация на развитие на възрастния човек и подлага на изпитание неговата жизнеустойчивост и самооценка.

Тези закономерности провокираха интерес към проблематиката и инициираха намерение за теоретичното и емпиричното ѝ проучване. В резултат бе реализирано мащабно изследване на жизнеустойчивостта и самооценката сред възрастни хора от трите периода на зрелостта. В извадката намериха

място лица от двата пола с различен социалноикономически, семеен и образователен статус. Специално бе разработен и въпросник за измерване на жизнестойчивост. На база получените резултати се утвърди идеята за сложността и многомерния характер на изследваните психични феномени. Върху техния генезис и проявления поляризират множество фактори, условия и предпоставки, които обуславят комплексната им природа.

Патернът на изменение на двата феномена под въздействието на социално-демографските фактори е твърде сходен. Доходът, семейното положение, типът населено място и образователният ценз се оказаха значими предиктори на различия и при жизнестойчивостта и при самооценката. От своя страна полът, възрастта и трудовата заетост също генерираха различия в рамките на статистическата значимост при жизнестойчивостта и по-скромни относно самооценката. Тези данни са благодатна почва за направата на практико-приложни програми и стратегии за психологична работа по линия на подобряване на жизнестойчивостта и обективизиране на самооценката. В края на монографията е предложен такъв модел, съдържащ общата рамка и принципи, в които може да се впише всяка по-конкретна програма за практико-приложна психологична дейност в тази посока.

Abstract: The development situation of the society in recent years is characterized by significant dynamics and strong fluctuations. Socio-cultural, economic and political transformations are characteristic. Contemporary psychology is called to shed light on mechanisms of sustainable development and functioning of the personality, the ability to overcome difficulties and survival in the conditions of dynamically changing macro and micro-social factors. This presupposes the necessity of analysis of personality manifestations that are able to provide counteraction and minimize the effect of negative environmental circumstances. One such manifestation is precisely hardiness.

The monograph presents leading understandings on the meaning and content of the concept of "hardiness". A brief retrospective of its emergence and establishment is made. The components of hardiness, its manifestations and its potential for ensuring optimal equilibration of the personality with the environment are examined from the position of modern psychological achievements. The topicality of the issues is in line with the increased requirements and expectations of the modern man - requirements concerning competitiveness and success, ability to integrate into the socio-cultural space, motivation to achieve the planned, orientation to work performance, resistance to stress, the need for self-actualization, pro-social orientation, etc.

The study of hardiness as an integrative personal resource is also important from the perspective that the world is becoming more volatile and this trend will intensify. Lack of predictability, inconsistency, uncertainty are becoming the norm. Is man able to cope with all this? The answer is yes, but only for those who manage to adapt, make effective decisions, and build their own repertoire to neutralize stressors and difficult life circumstances.

Self-esteem is the other psychological phenomenon that focuses the research interest of this monographic work. This is explicable in view of the importance of adequate self-evaluation for the mental and social functioning of the individual. It is acceptably correlated with hardiness and success of life's work, since it is hardly possible to realize the potential of life in the presence of inadequate self-esteem. Moreover, it is directly related to goal setting, mental well-being, communication, motivation, value system and other life-defining parameters. Self-esteem is the result of self-examination in situations of varying complexity and content, which allow the person to form a relatively stable view of self.

This self-examination is probably the most serious and multifaceted in the age of adulthood. This is the period during which the individual embodies a solid variety of role identities. The years of adulthood are filled with dynamics, commitments, goals and efforts to achieve the development tasks imposed by society, as well as personal priorities. Adulthood is also a time of flourishing social interactions and participation in various formal and informal structures, but also a time for which mental crises are typical. Some of them are age-related, others are situational. All this complicates the social situation of the adult's development and puts his/hers resilience and self-esteem to the test.

These regularities provoked interest in the issue and initiated an intention for its theoretical and empirical study. As a result, a large-scale study of resilience and self-esteem among adults from the three periods of adulthood was conducted. The sample included people of both sexes with different socio-economic, family and educational status. A questionnaire to measure resilience was also specifically developed. On the basis of the results obtained, the idea of the complexity and multidimensional nature of the psychological phenomena studied was confirmed. Their genesis and manifestations are polarized by multiple factors, conditions and preconditions that determine their complex nature.

The pattern of change of the two phenomena under the influence of socio-demographic factors is very similar. Income, marital status, type of settlement and educational qualifications proved to be significant predictors of differences in both resilience and self-esteem. In turn, gender, age and employment also generated differences within the statistical significance of resilience and more modest in terms of self-esteem. These data are a solid ground for the development of practical programs and strategies for psychological work in terms of improving resilience and objectifying self-esteem. At the end of the monograph, such a model is proposed, containing the general framework and principles within which any specific program for practical-applied psychological work can fir in this direction.

Монография (на базата на защитен дисертационен труд)

2. Гергов, Т. (2015). Личностни аспекти на старостта. Монография. УИ „Неофит Рилски”, Благоевград, ISBN 978-954-00-0011-4.

Резюме: На фона на все по-застаряващото население, темите, третиращи въпроси свързани с психиката и личността на старите хора звучат все по-актуално. Проблемите на хората от третата възраст налагат по-задълбочено познаване на процесите, които протичат на личностно ниво, както и на факторите, които ги детерминират. Тази монография разглежда психичният статус на възрастните, като функция от начина на живот и доказва по категоричен начин социалната обусловеност на промените на личността. Може да се отбележи, че старостта е сложен и противоречив период от човешкия онтогенезис. Направеният литературен обзор и извършените изследвания по недвусмислен начин потвърждават тази теза. Стареенето касае всички нива на човешката психика, като най-нееднозначни са промените на личностно ниво. Много са и факторите, които обуславят личностния статус на стареещия. Едни от най-значимите са семейната среда, трудовата заетост и предразсъдъците относно старостта.

В монографията е изложен моделът на получените от емпиричните изследвания резултати, който по категоричен начин потвърждава важноста на тези фактори и способността им да генерират личностни различия в пенсионна възраст. Установи се, че наличието на семейна среда повлиява положително тревожността, фрустрацията, агресията, ригидността и мотивацията за афилиация. Нейното отсъствие пък е предпоставка за по-ниски стойности на психичен дистрес и по-високо психично благополучие. Получените по всички дименсии различия са със статистическа значимост. Оказа се, че семейството притежава способността да влияе позитивно върху тревожността и сродните ѝ състояния, както и да предпоставя по социабилни личности в периода на старостта. Явно обаче, семейната среда не е достатъчно условие, за да накара стария човек да се чувства по-успешен и благополучен, съдейки по по-ниските демонстрирани стойности на психично благополучие от семейните лица.

Трудовата заетост повлиява по идентичен начин изследваните дименсии. При заетите лица се регистрират по-ниски стойности на тревожност, фрустрация, агресия, ригидност, психично благополучие и по-високи на мотивация за афилиация и психичен дистрес от незаетите пенсионери. И тук разликите в средните стойности на отделните дименсии са статистически значими. Явно трудовата заетост чрез свързаните с нея активности притежава способността да минимизира тревожността и свързаните с нея състояния и да мотивира за пълноценно общуване и групова принадлежност. От друга страна тя също не е достатъчна сама по себе си за повишено психично благополучие. Сложността и многомерността на психичните образувания дистрес и благополучие вероятно е в основата на специфичното им проявление и трудното им прогнозиране.

Ейджизмът също се оказва мощен фактор инициращ личностни различия по време на старостта. Кумулативният ефект от предразсъдъчното и дискриминационно отношение към старите хора намира израз в негативни тенденции, касаещи цялостно психиката и поведението. Тези тенденции са силно изразени в мотивационната сфера, психичното благополучие,

целепологането, Аз-концепцията, емоционалната сфера. Старостта е оценявана и преживявана през призмата на доминиращите социални предразсъдъци. Тяхната тенденциозност и едностранчивост, често пъти стават основа за изграждане на погрешна стратегия и отношение към себе си и към обкръжението. Много от старите хора интериоризират тези стереотипи и снижават собствената самооценка. Те се боят със своето поведение да не потвърдят отрицателните шаблони. Азконцепцията им в повечето случаи блокира реалните възможности и предопределя по-нататъшното им негативно психично развитие. Нещо повече, някои от тях могат да се впуснат в самостоятелно стереотипизиране, което ще мултиплицира ефекта от актуалните стереотипи.

Хармоничността на личността в третата възраст зависи и от много други фактори. Тя е сложна интегративна характеристика и нейното описание посредством отделни параметри е трудна задача. Получените резултати позволиха в края на монографията да се направят обобщения и изводи, които са подходяща база за извеждането на конкретни насоки и препоръки за практико-приложна дейност в посока подобряване психичния статус на стария човек.

Abstract: Against the background of an increasingly ageing population, topics dealing with issues related to the psyche and personality of the adults sound more and more relevant. The problems of the adults require a deeper knowledge of the processes that take place on a personal level, as well as the factors that determine them. This monograph examines the mental status of adults as a function of lifestyle and demonstrates in a definitive way the social determinism of personality changes. It can be noted that old age is a complex and controversial period of human ontogenesis. The literature review and the research carried out unequivocally confirm this thesis. Aging affects all levels of the human psyche, the most ambiguous being the changes on a personal level. There are many factors that determine the personal status of an aging person. Some of the most significant are the family environment, employment and prejudices about old age.

The monograph presents the model based on the results obtained from the empirical research, which clearly confirms the importance of these factors and their capacity to generate personal differences in retirement age. The presence of a family environment was found to have a positive effect on anxiety, frustration, aggression, rigidity and motivation for affiliation. Its absence is a prerequisite for lower values of mental distress and higher mental well-being. The differences obtained in all dimensions are of statistical significance. It turned out that the family has the ability to positively influence anxiety and related conditions, as well as to predict sociable personalities in old age. However, apparently, the family environment is not a sufficient condition to make the old person feel more successful and prosperous, judging by the lower demonstrated values of mental well-being by family members.

Employment influences the studied dimensions in an identical way. Employees report lower levels of anxiety, frustration, aggression, rigidity, mental well-being and

higher levels of motivation for affiliation and mental distress than unemployed retirees. Here again, the differences in the average values of the individual dimensions are statistically significant. Obviously, employment, through its associated activities, has the power to minimize anxiety and related conditions and to motivate for meaningful communication and group belonging. On the other hand, it is also not sufficient on its own for increased mental well-being. The complexity and multidimensionality of mental formations distress and well-being entities is likely to underlie their specific manifestation and difficulty in prediction.

Ageism also proved to be a powerful factor initiating personality differences during old age. The cumulative effect of prejudiced and discriminatory attitudes towards the elderly is expressed in negative tendencies concerning overall psyche and behaviour. These tendencies are strongly expressed in the motivational sphere, mental well-being, goal setting, self-concept, emotional sphere. Old age is valued and experienced through the prism of dominant social prejudices. Their bias and one-sidedness often become the basis for building the wrong strategy and attitude towards oneself and one's surroundings. Many older people internalize these stereotypes and lower their self-esteem. They are afraid of confirming negative patterns by their behaviour. Their concept in most cases blocks the real possibilities and predetermines their further negative mental development. Moreover, some of them may engage in self-stereotyping, which will multiply the effect of actual stereotypes.

The harmony of the personality in the third age depends on many other factors. It is a complex integrative characteristic and its description by means of individual parameters is a difficult task. The obtained results allowed at the end of the monograph to make generalizations and conclusions, which are an appropriate basis for the derivation of specific guidelines and recommendations for practical and applied activities in the direction of improving the mental status of the elderly.

3. Gergov, T. (2021). Възрастови и полови особености на ревността през периодите на зрялост. *Psychological Thought*, Vol. 14(1), pp. 211-225, ISSN 2193-7281 (Scopus)

Резюме: Ревността като психично преживяване е позната от дълбока древност. В общественото съзнание и в научното пространство ревността се схваща като сложно явление с разнороден генезис и проявления. Опитите за нейното емпирично проучване обаче се оказват спорадични. Ето защо настоящото изследване се опитва да осветли въпросния психичен феномен, проследявайки възрастовата му динамика през отделните периоди на зрелостта, както и ефекта на половата принадлежност. За целта със самооценъчна скала за ревност бяха изследвани 119 човека /мъже и жени/ на възраст от 20 до 60 години. Резултатите очаквано регистрираха намаляваща ревност с напредване на възрастта, при наличие на статистическа значимост

на различието. Полът от своя страна се оказва по-слаб фактор, инициращ различия по изследваната дименсия.

Abstract: Jealousy as a mental experience has been known since ancient times. Jealousy is conceived as a complex phenomenon with diverse genesis and manifestations in the social consciousness and in the fields of science. However, the attempts to study it empirically have been sporadic. Therefore, the present research seeks to shed light on the mental phenomenon in question by investigating its age dynamics during the different periods of maturity, as well as the effect of gender. For this purpose, 119 persons (men and women) aged 20 to 60 years were examined through a self-assessment scale concerning jealousy. The results, as expected, registered a declining jealousy with age providing the statistical significance of the difference. Gender, on the other hand, turned out to be a weaker factor initiating differences in the investigated dimension.

4. Mavrodiev, S., **Gergov, T.** (2021). Self-Esteem and Motivation for Affiliations with Students from the Humanities. *Center for Open Access in Science • 7th International e-Conference on Studies in Humanities and Social Sciences Belgrade – Serbia*, pp: 137-148, ISBN (Online) 978-86-81294-08-6

Резюме: В доклада се интерпретират и изследват два основни конструкта: „самооценка“ и „мотивация за афилиация“. Същите са поставени в полето на психологията на младостта, изследваните лица са студенти от хуманитарни специалности. Изследването е проведено в Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград, България. Целта на изследването е да се разкрие връзката между самооценката и мотивацията за афилиация, като същите се сравняват при студенти от специалност психология със студенти от специалности педагогика и логопедия. Самооценката е ядрото на личността, на преживяванията и поведението. Тя е от важно значение за интеракциите при младите хора. Потребността от принадлежност към групата (афилиацията) е предпоставка за самопознание и задоволява редица базисни потребности. Използвайки стандартизиран тест за самооценка и тестът за афилиация на Албърт Мехрабиан, проследяваме как равнището на самооценка детерминира потребностите от афилиация. Тези: 1. Студентите със средно и над средно ниво на самооценка притежават по-висока мотивация за афилиация, в сравнение със студенти с ниско и много високо ниво на самооценка. 2. Предполагаме, че ще има статистически значими различия в проявленията на двата конструкта при студентите от спец. Психология и другите студенти от хуманитарни специалности. Очакваме, че студентите психолози ще имат средно и над средно ниво на самооценка, което ще окаже влияние върху мотивацията им за афилиация, в сравнение със студентите от другата група. Резултатите от изследването дават информация за личностното развитие на студентите от хуманитарни специалности, което би могло да се използва от университетските преподаватели, с цел оптимизиране на учебния процес и

създаване на условия за пълноценна включеност на студентите в университетския живот.

Abstract: The paper focuses and explores two main constructs: “self-esteem” and “motivation for affiliation”. They are placed in the field of psychology of youth, the study participants are students of humanities. The research was conducted at the South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria. The aim of the study is to reveal the relationship between self-esteem and motivation for affiliation, as they are compared between students majoring in psychology with students majoring in pedagogy and speech therapy. Self-esteem is the core of personality, experiences and behavior. It is important for interactions concerning young people. The need to belong to the group (affiliation) is a prerequisite for self-knowledge and satisfies a number of basic needs. Using a standardized self-assessment test and the Albert Mehrabian’s affiliation test, the way of how the level of self-assessment determines the affiliation needs has been investigated. Research Thesis: 1. Students with average and above average level of self-esteem have a higher motivation for affiliation, compared to students with low and very high level of self-esteem. 2. Research supposition is that there will be statistically significant differences in the manifestations of the two constructs in students from the specialty of Psychology and other students from the humanities. The next research supposition is that psychology students will have average and above average levels of self-esteem, which will affect their motivation for affiliation, compared to students from the other group. The results of the research provide information about the personal development of students in the field of humanities, which could be used by university professors in order to optimize the learning process and create conditions for suitable inclusion of students in the university life.

5. **Gergov, T.** (2020). Самочувствие, активност и настроение при работещи и неработещи младежи. *Yearbook of Psychology*, Vol. 11 (2), pp. 126-130, Благоевград, Online ISSN 2683-0426.

Резюме: Професионалната реализация е една от водещите житейски задачи пред съвременните младежи, а трудът е основна форма на личностна и социална изява. В този контекст представляваше интерес да се проучи влиянието на трудовата ангажираност върху психичните феномени – самочувствие, активност и настроение. Подборът им не е случаен, тъй като в значителна степен се явяват описателни характеристики за младостта. За целта се проведе изследване сред работещи и неработещи младежи. Резултатите потвърдиха първоначалното допускане за позитивно изменение на изследваните дименсии под въздействието на трудовата активност.

Abstract: A successful career outcome is one of the major life goals to young people today, and employment is a primary aspect of personal and social expression. In view of this, the influence of work engagement on self-esteem, energy and mood as psychological phenomena have been examined. They are not accidentally chosen as they are considered to be the descriptive characteristics of youth. To this aim, a

research among employed and unemployed young people has been made. The results serve to confirm the initial assumption that the examined dimensions are positively affected by work.

6. Gergov, T. (2020). Gerontopsychology - from studies to science. *Journal of Research in Humanities and Social Science*, Volume 8 ~ Issue 12, pp: 69-72, ISSN(Online):2321-9467.

Резюме: Настоящата статия представлява опит за обобщено и систематично представяне на схващанията, относно психичния статус на хората в периода на старостта. Психичните промени свързани с напредването на възрастта са правили впечатление и са вълнували хората от дълбока древност. Този интерес е продиктуван от желанието за цялостно обяснение на психичното в онтогенетичен план, както и от стремежа за отдалечаване на старостта и достигане на дълголетие. Направен е ретроспективен анализ на развитието на учението за стареенето и старостта и обзор на постепенното му превръщане в тясно научно направление. Изведени са и някои виждания за бъдещото развитие и социалната роля на геронтопсихологията.

Abstract: This article is an attempt to show, in a succinct and systematic manner, the common conceptions regarding the mental status of people during adulthood. Psychological changes related to ageing have attracted the interest of people over time. This interest is due to people's inclination to have a thorough explanation of the psychological phenomena in the area of ontogenesis, as well as due to the strive to keep adult age at bay and to achieve a long life. The article presents a retrospective analysis of the study of ageing and adulthood back in the time, along with a review of its gradual transformation into a narrow scientific field. The research also includes some inferred opinions about the future development of gerontopsychology and its social role.

7. Gergov, T. (2020). The role of the family for the psychological status of a person in old age. *Anthropological Researches and Studies*, No.10, pp.74-83, ISSN 2360-3445.

Резюме: Старостта е последният етап от човешкия живот. Той вероятно е и най-пренебрегвания от научноизследователска гледна точка. Цел на настоящата разработка е да проучи влиянието на семейството в старческа възраст върху базисни психични феномени. Неговата възможност да повлиява, стабилизира и отлага във времето типичните за старостта психични промени. За целта бяха проучени редица изследвания по проблема, на автори работещи по тези въпроси. Направен е обзорен анализ на литературни източници посветени на проблема от последните няколко десетилетия. Ръчно бяха прегледани, проверени и съпоставени статии, студии и книги, отразяващи ролята на семейната среда за психичното функциониране на старите хора. Бе извършено и търсене по ключови думи и изрази в специализираните бази с

данни. Получената информация бе интерпретирана и структурирана смислово и тематично.

Направеният анализ разкрива първоначално очаквани тенденции. През различните фази от семейния живот доминират различни взаимоотношения. За периода на старост това са другарство, грижа един за друг, споделяне, духовно общуване и др. Семейството се оказва основно ядро на общуване за стария човек. В него той успява в най-пълна степен да разгърне ролевия си репертуар, както и оптимално да задоволи базисни и по-висши потребности. Положително се повлиява самооценката, Аз-концепцията, емоционалния баланс. Влияние се оказва и върху чувството за полезност, редуцията на самотата и психичното благополучие.

Abstract: Adulthood is the last stage of human life. It is also probably the most neglected from in the scientific fields. This article aims to investigate the influence of the family on some basic psychological phenomena in old age, its ability to influence, stabilize and delay the psychological changes typical of old age. To this end, a number of research papers on this issue were checked, all being elaborated by authors working on these topics. An extensive analysis of the literary sources on this topic from the last few years has been made. Articles, papers and books showing the role of the family for the psychological functioning of old people have been studied by hand. A search on keywords and phrases in the specialised databases was done.

The analysis that was done showed some already expected tendencies. During the various stages of human life there are different relationships that predominate. When humans come to old age, these are companionship, care for the other, sharing, spiritual communication, etc. The family proves to be the main source of communication for the elder people. The old person can most fully develop his/her repertoire of roles in it, and can optimally satisfy both basic and higher ordered needs.

8. Gergov, T. (2020). Nature and dimensions of the age crisis in old age. *Годишник на СУБ-Благоевград*, Благоевград, стр. 64-81. ISSN 1313 – 5236.

Резюме: Кризите са неизменна част от човешкия живот. Могат да се срещнат във всяка възраст, като естествен преход към следващата, както и да бъдат породени от конкретен повод. Многолики, различни по генезис, проявление и времетраене те попадат във фокуса на психологичното познание. Настоящата студия разглежда проявленията на кризата през старостта, факторите, които я предпоставят, както и позитивните и негативни варианти за преодоляването ѝ.

Abstract: Crises are an inevitable part of our lives. They can be encountered in each cycle of life as a natural transition to the next period, and the causes of a crisis can be specific. Crises have different forms, origin, appearance and duration, and they are the focus of the study of psychology. This paper examines the possible ways when a crisis appears in old age, its conditioning factors, and the positive and negative ways to manage the crisis.

9. Гергов, Т. (2019). Идејни основания за възрастовото периодизиране. Периоди в психичното развитие на възрастните. *Годишник по психологија. УИ "Неофит Рилски", Благоевград*, стр. 70-77, ISSN 2683-0426.

Резюме: Статията представлява своеобразен опит да се обобщат и систематизират схващанията относно възрастовата периодизация на зрелостта и старостта. Проследени са основните идеи и подходи, а също така е направен преглед на по-известните периодизации на възрастността. Акцентът е върху тяхното многообразие и условния им характер.

Abstract: The article aims to summarize and systemize the concepts regarding the age periodate in maturity and adulthood. The main ideas regarding the topic are investigated with retrospection of the more popular periods of the age. nature oft the age a focus on the diversity and. The focus is on their variety and contingent nature.

10. Gergov, T. (2019). Occupational activity as a resource of psychological balance in old age. *Psychology and behavioral science international journal* 11(5), pp. 1-6, Juniper Publishers, ISSN 2474-7688.

Резюме: Старостта вероятно е най-пренебрегвания от научноизследователска гледна точка период от психологическо гледище. Цел на настоящата разработка е да проучи влиянието на трудовата дейност в старческа възраст върху базисни психични феномени и нейната възможност да повлиява, стабилизира и отлага във времето типичните за старостта психични промени. За целта бяха проучени редица изследвания по проблема, на автори работещи по тези въпроси.

Направен е обзорен анализ на литературни източници посветени на проблема от последните няколко десетилетия. Ръчно бяха прегледани, проверени и съпоставени статии, студии и книги, отразяващи ролята на трудовата дейност за психичното функциониране на старите хора. Бе извършено и търсене по ключови думи и изрази в специализираните бази с данни. Получената информация бе интерпретирана и структурирана смислово и тематично.

Направеният анализ разкрива първоначално очаквани тенденции. Запазването на активна жизнена позиция допринася за психичния баланс на стареещите. Посредством трудовата дейност старият човек успява да разгърне ролеви си репертуар, както и оптимално да задоволи базисни и по-висши потребности. Положително се повлиява самооценката, Аз-концепцията, емоционалният баланс. Влияние се оказва и върху чувството за полезност, редуцираността на самотата и психичното благополучие.

Abstract: Adulthood is probably the most research-neglected period from a psychological point of view. This article aims to explore the influence of occupational activity in adulthood on basic psychological phenomena. It focuses on its ability to

influence, stabilize and postpone the psychological changes typical of old age. To this end, a number of research studies done by authors working in this field were examined.

An extensive analysis of the literary sources dedicated to this topic from the past few decades has been made. Articles, studies and books were read, checked and juxtaposed by hand, all concerning the role of occupational activity for the psychological functioning of elderly people. A search by key words and key phrases in the specialized databases was done. The information collected was interpreted and structured by meaning and topics.

The analysis that was done outlines some tendencies expected from the very beginning. Remaining active in life contributes to the preservation of psychological balance in the ageing people. Having an occupation means that elderly people can make full use of his or her repertoire of roles, as well as to satisfy his/her basic and more complex needs. Self-evaluation, self-concept, and emotional balance are positively influenced. The feeling of usefulness, reduction of loneliness and psychological well-being are also positively affected.

11. Gergov, T. (2019). The role of the positive psychological climate in the school class. *Стратегии на образователната и научната политика*, брой 5, Национално издателство „Аз-буки“, София, стр. 544-551, ISSN 1314 – 8575. **(Web of Science)**

Резюме: Статията е своеобразен опит за дефиниране на понятието „психоклимат“ и търсене на конкретните му измерения в учебна среда. Направена е кратка етимологична ретроспекция и обосновка на значимостта на конструкта. Изведени са основните му съставки и тяхната роля за повишаване ефективността на учебно-възпитателния процес.

Abstract: This article is an attempt to define the concept of “psychological climate” and to search for its specific dimensions in a classroom environment. A brief etymological retrospection and rationale of the significance of the construct have been provided. Its main components have been outlined and their role in enhancing the effectiveness of the educational process have been pointed out.

12. Гергов, Т. (2017). Спортният психолог в полето на шахмата. *Годишник по психология*. УИ "Неофит Рилски", Благоевград, стр. 213-219, ISSN 1324-1074.

Резюме: Спортната психология е една от най-динамично развиващите се дисциплини на психологичното знание. Тази статия привежда доводи по посока на необходимостта от специализирани психологични знания в съвременния шахмат. Обобщени са възможните сфери на влияние и основните методи на спортния психолог.

Summary: Sports psychology is one of the most dynamically developing disciplines of psychological knowledge. This article argues for the need for specialized psychological knowledge in modern chess. The possible spheres of influence and the main methods of a sports psychologist have been summarized.

13. Stoyanova, S., Giannouli, V., **Gergov, T.** (2017). Sentimentality and nostalgia in elderly people in Bulgaria and Greece - cross-validity of the questionnaire SNEP and cross-cultural comparison. *Europe's Journal of Psychology*, Vol 13, No 1, pp. 109-128, ISSN: 1841-0413. (**Scopus и Web of Science**)

Резюме: Сантименталността и носталгията са два сходни психологични конструкта, които играят важна роля в емоционалния живот на възрастните хора и обикновено са фокусирани върху миналото. Две са целите на това изследване - да се направи междукултурно сравнение на сантименталността и носталгията сред български и гръцки възрастни лица с помощта на въпросник, и установяване на психометричните свойства на този въпросник сред гръцките възрастни. Сантименталността и носталгията при възрастните хора в България и Гърция бяха изследвани с помощта на Въпросник за сантименталност и носталгия при възрастни хора (SNEP), създаден от Гергов и Стоянова (2013). За гръцката версия, се предлага факторна структура без подскали, докато за българската версия на SNEP факторната структура имаше четири подскали, освен общия резултат. Заедно с някои прилики (средно ниво на носталгия и сантименталност са широко разпространени), възрастните хора в България и Гърция се различават междукултурно по своята сантименталност и носталгия, свързани с миналото в посока на по-голямо сантименталност и носталгия в българската проба. Някои полови и възрастови различия разкриха, че най-възрастните българи от мъжки пол са най-сантиментални. Психометричните свойства на въпросника бяха изследвани за първи път в гръцка извадка се установи тенденция за стабилност на сантименталността и носталгията при възрастните хора, която може да бъде проучена допълнително в надлъжни изследвания.

Abstract: Sentimentality and nostalgia are two similar psychological constructs, which play an important role in the emotional lives of elderly people who are usually focused on the past. There are two objectives of this study - making cross-cultural comparison of sentimentality and nostalgia among Bulgarian and Greek elderly people using a questionnaire, and establishing the psychometric properties of this questionnaire among Greek elderly people. Sentimentality and nostalgia in elderly people in Bulgaria and Greece were studied by means of Sentimentality and Nostalgia in Elderly People questionnaire (SNEP), created by Gergov and Stoyanova (2013). For the Greek version, one factor structure without sub-scales is proposed, while for the Bulgarian version of SNEP the factor structure had four sub-scales, besides the total score. Together with some similarities (medium level of nostalgia and sentimentality being widespread), the elderly people in Bulgaria and Greece differed cross-culturally in their sentimentality and nostalgia related to the past in direction of more increased sentimentality and nostalgia in the Bulgarian

sample. Some gender and age differences revealed that the oldest male Bulgarians were the most sentimental. The psychometric properties of this questionnaire were examined for the first time in a Greek sample of elders and a trend was found for stability of sentimentality and nostalgia in elderly people that could be studied further in longitudinal studies.

14. Гергов, Т., Коемджиева, Н. (2016). Психика и климат. *Сборник доклади от 10-та конференция по психология: Психология – теория и практика*, Варна, стр. 155-163, ISSN 2367-508X.

Резюме: Статията е своеобразен опит да се представи всеобхватното въздействие на климата върху човека. Взаимовръзка между психика, поведение и физиологични промени в организма налага изясняването на влиянието на климатичните компоненти не само в психичен, но и във физиологичен аспект. Обосновано е психологическото значение на климата и неговите изменения. Разгледани са основните прояви на метеочувствителност, както и някои възможни стратегии за справяне и минимизиране на ефектите от нея. Отбелязана е и важната роля и предизвикателство пред психологията за по-цялостно изучаване на взаимодействието човек - природа.

Abstract: The article is a kind of attempt to present the comprehensive impact of climate on the human being. The interrelation between mentality, behaviour and physiological changes in the human body requires a clarification of the impact of climate components not only on human psychology but also physiology. The psychological significance of climate and its changes has been substantiated. The main manifestations of meteo-sensitivity are analysed, as well as some possible strategies for eliminating or minimizing its effects. There is an emphasis both on the important role and the challenge facing psychology with regards to a full understanding of the interaction between human and nature.

15. Стоянова, С., Миленкова, В., Чанкова, Д., Асенова, И., Манчева, Р., Николов, Б., Везенков, С., Мутафова, М., Иванова, Д., Гергов, Т., Станева, Л. (2016). Наръчник на студентите от специалност „Психология” – магистърска програма „Училищна психология“ дистанционно обучение. УИ „Неофит Рилски“, Благоевград, ISBN 978-954-00-0076-3.

Резюме: Предоставена е информация, която да ориентира студентите от специалност „Психология” – магистърска програма „Училищна психология“ дистанционно обучение в съдържанието на професионалната им подготовка. Целта е студентите да бъдат приобщени към самоподготовка и активно участие в дистанционната форма на обучение, а също и запознати с принципите за етично професионално поведение на психолозите.

Abstract: For this research some information has been gained to guide students in the specialty "Psychology" - Master's program "School Psychology"

distance learning in the content of their training. The aim is for students to be involved in self-preparation and active participation in distance learning, as well as to get familiar with the principles of ethical professional conduct of psychologists.

16. Stoyanova, S., Doseva, N., **Gergov, T.**, Virginás-Tar, E. (2015). Cross-cultural study of nostalgia and sentimentality among minority elderly people (Bulgarian Roma people and Hungarians living in Romania). *Psychological Thought*, Vol. 8(1), pp. 82-93, ISSN 2193-7281.

Резюме: Носталгията и сантименталността са твърде характерни за старостта. Налични са някои характеристики, които се възприемат като типични за възрастните хора в различните култури, като например, че са зависими и нуждаещи се от дългосрочни грижи. Има и някои прилики между населението в България и Румъния. Едновременно приемане в Европейския съюз на двете страни също предполага съществуването на някои сходни нагласи към миналото сред възрастните малцинства в двете държави. Хипотезата на изследването бе, че заедно с някои прилики, възрастните хора от двете етнически малцинства в двете страни биха се различавали междукултурно в своята сантименталност и носталгия, свързана с миналото. Сантименталността и носталгията у възрастните малцинства (26 роми в България и 21 унгарци в Румъния) бяха измерени с помощта на въпросник, създаден от Гергов и Стоянова (2013). Резултатите показват, че унгарското малцинството в Румъния бе по-сантиментално и носталгично от ромското малцинство в България. Повече мислят за миналото по-младите стари, отколкото най-възрастните сред тях. Жените от малцинствените групи бяха по-сантиментални от мъжете. По-високата сантименталност и носталгия сред възрастните унгарци може да се обясни с по-високия им консерватизъм и повече удовлетвореност от историческото минало, отколкото ромите. Ромите, живеещи в институции, чувстваха стабилност в настоящето си и споделиха някои положителни очаквания за бъдещето.

Abstract: Nostalgia and sentimentality are very typical for the old age. There are some characteristics that are perceived as typical for the elderly people in the different cultures, such as being dependent, and needing long-term care. There are also some similarities between the population tendencies in Bulgaria and Romania. The simultaneously acceptance in European Union of both countries also suggests the existence of some similar attitudes towards the past among elderly minority people in both countries. The hypothesis of the study was that together with some similarities, the elderly people from both ethnic minorities in the two countries would differ cross-culturally in their sentimentality and nostalgia related to the past. Sentimentality and nostalgia in elderly minority people (26 Roma people in Bulgaria and 21 Hungarians in Romania) were measured by means of a questionnaire created by Gergov & Stoyanova (2013). The results indicated that the Hungarian minority in Romania was more sentimental and nostalgic than the Roma minority in Bulgaria.

More thoughts about the past reported the minority young elders than the minority oldest old. The females from the minority groups were more sentimental than the males from the minority groups. Higher sentimentality and nostalgia among elderly Hungarians could be explained by their higher conservatism and more satisfaction with the hystorical past than Roma people. Roma people living in institutions felt a sense of stability in their present and they shared some positive expectations for the future.

17. Гергов, Т., Павлова, Е. (2015). Учениците със СОП – предизвикателство пред съвременната образователна система. *Сборник Приложна психология и социална практика*. УИ "Черноризец Храбър", Варна, стр. 510-523, ISSN 1314–0507.

Резюме: Съвременната образователна система е изправена пред редица предизвикателства. Тя е призвана да обезпечи равен достъп до образование на всички деца. Една специална категория са децата със СОП. Този доклад се фокусира върху актуалното състояние на проблема и наложените към момента подходи. Акцентът е поставен върху предимствата на интегрираното обучение, като в самия край е представен и конкретен случай.

Abstract: The modern education system faces a number of challenges. It is called upon to ensure equal access to education for all children. One special category is children with SEN. This report focuses on the current state of the problem and the approaches currently in place. The focus is on the benefits of integrated education, with a case study presented at the very end.

18. Гергов, Т., Христова, Х. (2014). Психолого-педагогическата ерудиция като предиктор за ефективност на учебно-възпитателния процес. *Сборник Приложна психология и социална практика*. УИ "Черноризец Храбър", Варна, стр. 445-454, ISSN 1314–0507.

Резюме: Качеството на образованието е тема, която е винаги актуална. Един от факторите, които го детерминират, е психолого-педагогическата ерудиция на преподавателя. Този доклад представлява опит за обобщение на по-значимите личностни и професионални качества на педагога, както и на психолого-педагогическите подходи, които допринасят за повишаване ефективността на учебно-възпитателния процес.

Abstract: The education quality is a research topic that is always up to date. One of the factors that determine it is the psychological and pedagogical erudition of the teacher. This paper is an attempt to summarize the more significant personal and professional qualities of the educator, as well as the psychological-pedagogical approaches that contribute to enhancing the effectiveness of the educational process.

19. Гергов, Т. (2014). Телесните модификации като краен израз на личността. *Сборник Психология в медицината*. УИ на Тракийски Университет, Стара Загора, стр. 135-141, ISBN: 978-954-305-375-9.

Резюме: Докладът разглежда един относително пренебрегван от изследователската перспектива проблем. Направен е опит да се разгледат телесните модификации от психологична гледна точка. Обръща се внимание на техните видове, мотивите за тях и личните измерения на тези трансформации.

Abstract: The report reveals a problem with a relatively neglected importance by the contemporary research perspective. An attempt to look at body modifications from a psychological perspective was carried out. Attention is paid to their specific kinds, the motives for them and the personal dimensions of these transformations.

20. Гергов, Т., Мавродиев, С. (2013). Самотата в старческа възраст. *Сборник Психологията - традиции и перспективи*. Под ред. на И. Асенова, Ст. Стоянова, УИ "Неофит Рилски" Благоевград, стр. 127 – 132, ISSN1314-9792.

Резюме: Докладът отразява резултатите от проведено изследване на самотата сред стари хора в България. Цел на изследването бе да проучи как се повлиява самотата от напредването на възрастта. Установени бяха значими различия в динамиката на изследвания феномен.

Abstract: This report reflects the results of a study of loneliness among elderly people in Bulgaria. Aim of the study was to examine how loneliness affects age. Some significant differences in the dynamics of the phenomenon were found.

21. Gergov, T., Stoyanova, S. (2013). Sentimentality and nostalgia in elderly people: Psychometric properties of a new questionnaire. *Psychological Thought*, Vol. 6(2), pp. 358-375, ISSN 2193-7281.

Резюме: Бе разработен нов въпросник за измерване на сантименталността и носталгията при възрастни хора на база на скалата за сантименталност от HEXACO Personality Inventory – Revised (Lee & Ashton, 2013), скалата за сантименталност от Psychological Inventory of Criminal-Thinking Styles (PICTS) (Walters, Walters; Walters & Geyer, 2005) и подскалата Сантименталност от Temperament and Character Inventory-Revised (TCI-R) (Cloninger, Svrakic, & Przybeck, 1993). Проучена е извадка от 121 български възрастни хора. Резултатите разкриха значението на миналото за възрастните хора. Въпросникът регистрира добри психометрични свойства. Извлечени са четири фактора - минали емоции продължаващи в настоящето; носталгия по миналото; сантиментална компенсация; и миналото през погледа на другите. Сравнението на средните стойности на факторите, разделени на броя на

елементите във фактора, показва, че носталгията по миналото е най-силно изразена сред възрастните хора, следвана от преживяванията, свързани с миналото, възприемано от другите хора, минали емоции продължаващи в настоящето и опитите за сантиментална компенсация на някои минали лоши събития.

Abstract: A new questionnaire measuring sentimentality and nostalgia in elderly people was developed based on the scale Sentimentality from HEXACO Personality Inventory – Revised (Lee & Ashton, 2013), the scale Sentimentality from Psychological Inventory of Criminal-Thinking Styles (PICTS) (Walters, 2002; Walters & Geyer, 2005); the subscale Sentimentality from Temperament and Character Inventory-Revised (TCI-R) (Cloninger, Svrakic, & Przybeck, 1993). A sample of 121 Bulgarian elderly people was studied. The results revealed the importance of the past for the elderly people. The questionnaire had good psychometric properties. Four factors were extracted - Past emotions continue in the present; Nostalgia of the Past; Sentimental compensation; and One's past perceived by the others. Comparison of the average values on the factors divided into the number of the items in the factor indicated that nostalgia of the past was the most strongly expressed among the elderly people, followed by the experiences related to one's past perceived by the other people, past emotions continuing in the present, and the attempts for sentimental compensation of some past bad deeds.